Mina Urgan'ın cenazesinde kızının ısrarıyla namaz kılınmıştı.

Bu coğrafyanın **ateistlerinden biri olarak** cenaze **namazımın kılınması taraftarıyım** ve kılınmasının ateizmim açısından bir sorun olmadığını düşünüyorum

Ateisti nasıl bilirsiniz?!

YAKUP YILMAZ*

12 Kasım 2006 tarihli Radikal İki'de Nurettin Durman'ın Orhan Alkaya'nın 5 Kasım 2006 tarihli yazısına atfen iyi niyetli bir yazısını okudum. Toplumun farklı dünya görüşündeki insanların, insan olarak çektikleri acıları ortak payda olarak alıp bu grupları birbirine yaklaştırmak için yazılmış bir yazı. Ve bu yaklaştırmayı yaparken paydadaki farklılıkları gözardı etmiyor ve o farklılığı vurgulayarak yaklaşmak istiyor ötekine. Orada biri ya da birileri var, dünyaya benden çok farklı bakıyorlar ve ben onları kendime yakın hissediyorum, onlarla yakın olmak istiyorum ve bunu onlarda kendimle benzerlikler arayarak yapmıyorum farklılığını kabul ederek, bunu vurgulayarak ve insanlık acımızın ortak olduğunu bildiğim için yapıyorum. Böyle bir anlayışla yaklaşıyor ötekine Nurettin Durman ve bunun için uğraş da veriyor. Örneğin kendisi bir Müslüman, dindar da bir Müslüman. Ateist birisinin namazını kılmıyor ama onunla aynı semtte oturmaktan ve hayatında bir gün onunla karşılaşabileceği umuduyla mutlu oluyor. Aslında Nurettin Durman tam da ihtiyacımız olan şeyi yapıyor. Ne mutlu ona.

Bununla birlikte yazının tek teması değil bu. Aslında Nurettin Durman'ın yazısının az önce yukarıda bahsettiğim düşüncelerin kapladığı hacim kadar hacim kaplayan başka bir konusu var. Ateistlerin cenaze namazının kılınmasının doğru olup olmadığı sorusunu soruyor. Bu soruya kendi cevabı açık. Yukarıda da belirttiğim gibi bu cevap Nurettin Durman'ın ötekinin farklılığını kabul etme isteğinin ve çabasının bir sonucu. Yazının sonuna doğru (Mina Urgan'ın cenazesinde yazarın kızının namazın kılınması ile ilgili ısrarına atıfta bulunarak) şunu belirtiyor: **"Bu meseleyi sanırım ateistler kendi aralarında bir çözüme kavuşturmalılar."** Nurettin Durman bize haklı ve doğru bir çağrı yapıyor. Bu konuda düşünmek gerekiyor. Ama meseleyi bu namazın kılınmasının gerekip gerekmediği özel sorusundan ateizm ve ateistin dinsel etkilerle şekillenmiş kültürel öğelerle ilişkisi ne olmalıdır geneline sıçratmalıyız, yoksa **"kapıdan içeri girerken sol ayakla mı girmeliyiz, yoksa sağ ayakla mı girmeliyiz"** gibi sorular soran ve bütün ömrünü bu soruya cevap aramakla geçirmiş softalara döneriz.

Var mı, yok mu?

Söze bu konudaki tavrımızı ateist olup olmadığımız sorusuna verdiğimiz yanıtın değil de, tarih-kültür- din üzerine nasıl düşündüğümüzün belirleyeceğini belirterek başlamak istiyorum. Önce ateizm üzerine düşünelim. Robin Le Poidevin'in *'Ateizm: İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma'* (Ayrıntı Yayınları) kitabından daha geniş bir şekilde izleyebilirsiniz bu tartışmayı. Ateizm, yaşadığı tarihsel karmaşa yüzünden hep teizmin karşıtı, Şükrü Argın'ın deyişiyle, teizmin bastırılmış ötekisi olarak algılandı. Yani anlamı ve varlığı teizme bağlıdır ve onun olduğu yerde karşımıza çıkar. Kendi başına pozitif bir anlamı yok gibi, bu negatif anlamıyla düşünüldü. Aslında ateizmin içeriği din karşıtı bir düşünce olması ile değil, **"evrenin kişileştirilmiş aşkın bir yaratıcısının varlığını reddeden"** bir düşünce olması ile tanımlanmalıdır. Yani ateizm din karşıtlığını değil, Tanrının varlığı ve yokluğunu tartışır. Yani ateist din karşıtı değil Tanrı karşıtı bir adamdır. O halde dinden nerede bahsetmeye başlayacağız?

Materyalizm ve din

Tarih-kültür ve din ilişkisi üzerine nasıl düşündüğümüzden bahsettim. Kabaca söylersek materyalist bir tarih anlayışı, dini ortaya çıkaran sosyokültürel dönüşümleri, maddi temellerini çözmeye çalışarak anlar ama onu yadsımaz. Yani toplumun değişimi sırasında öyle veya böyle bir yerde din şekillenmiş ve ortaya çıktığı zamandan sonra toplumların kültürlerini etkilemiştir (Aslında bu etkileme de ha deyince bahsi edilecek kadar basit dinamiklerle gerçekleşmiyor, yani aslında yine bu şekillendirici dinamiklerin, yani dinamik kompleksinin sadece bir bileşeni. Neyse, bunlar başka ve daha geniş bir tartışma alanının konuları). Ve o tarihten sonra karşı çıkılmaz bir gerçeklik olarak orada vardır. Daha da önemlisi dinin toplumla ilişkisi onun birbirinden çok farklı yorumlarının ve ritüellerinin oluşmasına sebep olur. Ama dinsel ritüeller kültüre çok derin bir şekilde nüfuz eder, hangi din ne kadar etkili olmuştur ayırt etmek iyice zorlaşır. Bana sorarsanız ayrıştırmak gereksizdir de. Çünkü ortaya çıkan ürün, yani kültür çok köklü bir şekilde toplumun hayatındadır. İşte ben biraz zorlama gibi görünse de şunu söyleyeceğim: Biz ateistler, yani din ve Tanrı bağını koparmış, ama dini reddetmeyen insanlar bu yorumlar parkurunda bir kulvar olamaz mıyız? Elbette ki bugün dindar insanların yaptıkları bütün ritüelleri biz de yapalım demiyorum. Şunun için söylüyorum bunu. Biz İslamın hüküm sürdüğü ve kültürünü etkilediği bir coğrafyada yaşıyoruz. Ve farkında olmasak da aslında günlük hayatımızı yaşarken o kültürün etkilerini yaşıyoruz. Basit bir örnek vereyim: Itri'nin bestelediği tekbiri dinlemek. Elbette bu biraz marjinal bir örnek ve bilinçli olarak yöneldiğimiz bir şey ama buradan, müzik beğenimizdeki İslam etkisi üzerine düşünemez miyiz? (Örneğin bizim müziğimizdeki hüzün birimleri ya da sevinç birimleri ile başka dinlerin etkili olduğu kültürlerdeki hüzün ve sevinç birimleri faklıdır. Bu birimlerin oluşmasında komşu dinlerin etkilerini de gözardı etmemek koşuluyla bu söylenebilir.) Tamam, modernizmin geleneksel kültürle ilişkimize etkisi ve onun tam da bu bağlamda geleneğin bireyin bilincinin oluşmasına etkisini tartışmalıyız ve belki ondan sonra toplumumuzun geçmişindeki bir dinin onu yaşamayan ateistler olarak bize etkilerini konuşmalıyız ama cenaze gibi (Örneğin bayramlarla ilgili düşünürken de buraya dayamalıyız kendimizi ve adlarımız, dinin konuştuğumuz dildeki etkileri. Basit bir kültürel incelemeyle bu örneklerin çoğaltılabileceğine inanıyorum.) her kültürde bir karşılığı olan öğelerle ilgili düşünürken bu etkiyi yadsıyamayız. Ve hayata çok derinlemesine nüfuz etmiş unsurlardan bahsediyorum. Örneğin ben, materyalist veya ateist olduğumu söylerken tereddüt etmiyorum da içinde yaşadığım toplumun İslam ile yaşadığı geçmişi düşündüğümde içinde düşündüğüm tarih anlayışı gereği Müslüman değilim diyemiyorum, desem de ateistim derken duyduğum rahatlığı duyamıyorum. Yani bizler de (yani bu coğrafyada yaşayan ateistler) Müslümanlığın bir biçimi olamaz mıyız? (Bu sorular diğer dinlerin yaşandığı toplulukların ateistleri ve o dinin ilişkileri üzerine ayrıca, aynı anlayışla düşünülmelidir.) Ben bu soruya evet diye cevap vereceğim.

Eh her toplumun cenaze törenleri vardır. Ölüyü gömmek ve ona eşlik eden törenler her toplumda var ve her toplumda bu dinin etkisiyle bir şekil almıştır. O zaman bu coğrafyanın ateistlerinden biri olarak cenaze namazımın kılınması taraftarıyım ve kılınmasının ateizmim açısından bir sorun olmadığını düşünüyorum. Dahası yapılması gerektiğine inanıyorum. Ama namazı kıldıracak açısından nasıldır bilmiyorum. O da ayrı bir tartışmanın konusu.

** Ev erkeği*

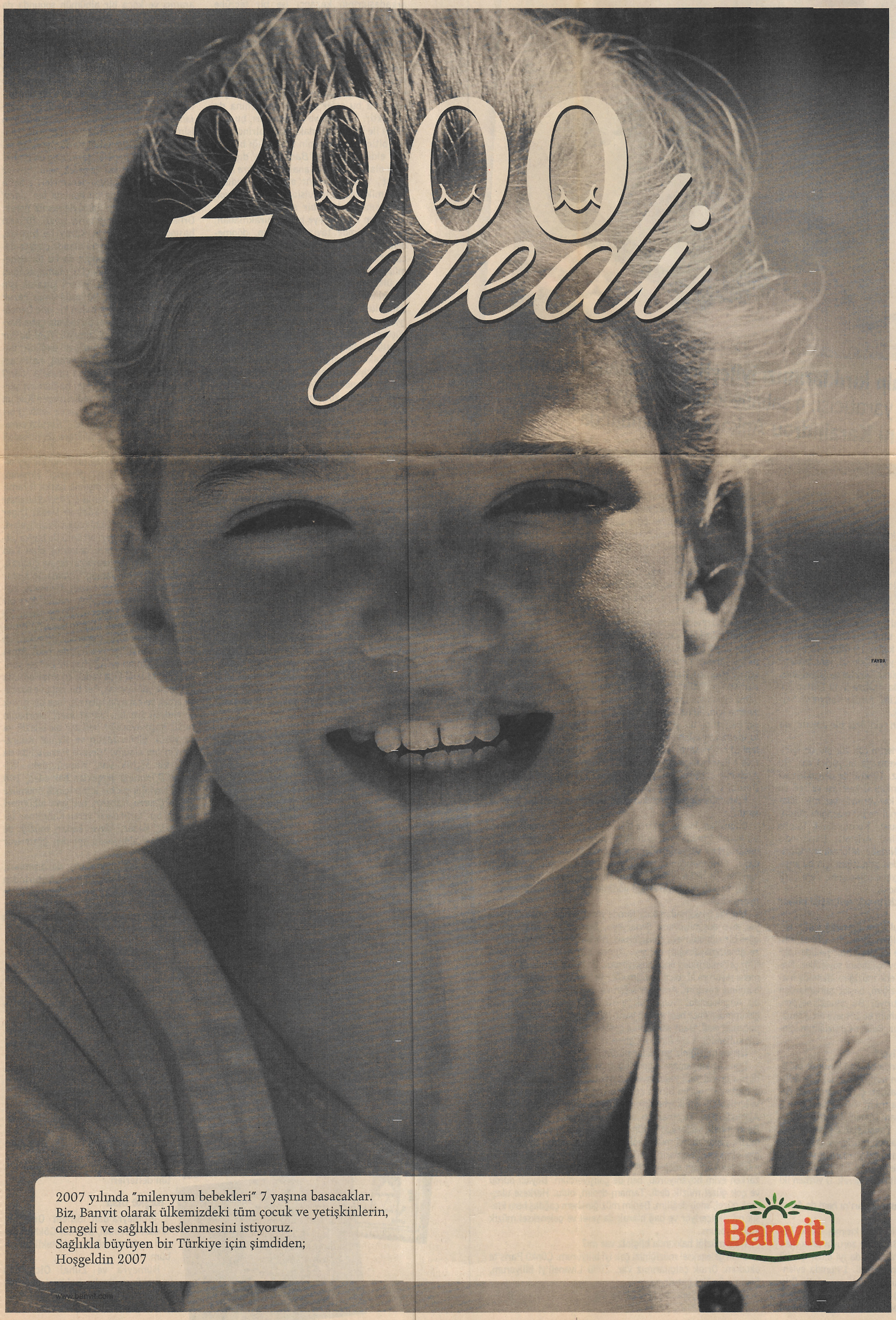

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ